

nál a HR már 2,71). A normál, illetve a túlsúlyos kategóriákat további alcsoportokra bontva, összesen kilenc BMI-kategóriát használva az eredmények tovább finomodtak. Ebben az esetben a 22,5–25 kg/m² BMI-csoportot használták referenciaként, s azt tapasztalták, hogy a legalacsonyabb veszélyhányados a 20–22,5 kg/m² normál testtömegű csoportot jellemezte, az ennél alacsonyabb, illetve ennél magasabb testtömeg egyaránt emelte a halálozás esélyét. A metaanalízis eredményei szerint tehát egyértelmű a kapcsolat a kívánatosnál nagyobb testtömeg és a halálozás között, s határozottan állítható, hogy már a túlsúlyosság is emeli a kockázatot, nemcsak az elhízás súlyosabb fokozatai, mint ahogy az eddigi egyedi tanulmányokból esetleg kiderülhetett. Az összefüggés valamennyi kontinens esetében szignifikáns volt, de enyhe eltérések azért mutatkoztak: az alultápláltakra és a 40 kg/m² fölötti, legsúlyosabb kategóriába tartozókra vonatkozó veszélyhányados valamivel magasabb volt Európában, mint Kelet-Ázsiában, illetve a 30–35 kg/m² kategóriában magasabb volt az európai, mint az észak-amerikai HR-érték. Valamennyi vizsgált régióban megállapítható volt, hogy fiatalabb életkorban nagyobb volt az elhízás halálozási veszélyt növelő hatása, mint az időseknél, illetve a férfiakra is magasabb HR volt jellemző a nőkhöz viszonyítva (ez utóbbi megállapítás konzisztens azzal, hogy ugyanabba a BMI-kategóriába tartozó férfiaknál magasabb a férfiak inzulinrezisztenciája, 2. típusú cukorbetegség prevalenciája). Az elhízás legenyhébb kategóriájába tartozó férfiak, figyelembe véve a rájuk jellemző magasabb korszpecifikus halálozást, mintegy háromszor akkora többlet-halálozással kell, hogy számoljanak, mint az ugyanezen testtömegindex-kategóriába tartozó nők. Mivel az elhízás prevalenciája területenként eltérő, ezért az elhízásnak tulajdonítható halálozási arány is kontinensenként változik. A becslések szerint megelőzhető lenne az idő előtti halálozás ötöde Észak-Amerikában, hatoda Ausztráliában, hetede Európában illetve huszada Ázsiában, ha azok, akik ma a túlsúlyosak/elhízottak táborát gyarapítják, valamennyien a normál testtömegűek közé tartoznának.

TÁRGYSZAVAK: elhízás, testtömegindex, halálozás, nemzetközi összehasonlítás

BOROS JULIANNA

Társadalom

109/2016

Az ENSZ Statisztikai Bizottsága jóváhagyta a Fenntartható Fejlődési Célok indikátorainak kereteit

UN Statistical Commission agrees on global indicator framework

Sustainable Development Agenda. Press material. 2016. március 11.

URL: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2016/03/un-statistical-commission-endorses-global-indicator-framework/>

Az ENSZ Statisztikai Bizottságának 47. plenáris ülésén egyetértés született a világszervezet 2015-ben elfogadott Fenntartható Fejlődési Céljai (SDG)¹ megvalósulásának nyomán követésére és felülvizsgálatára hivatott globális indikátorokról. A 17 cél teljesülésének követésére az erre megalakult szakértői csoport 2016 márciusában kiindulópontként 230 globális jelzőszám használatában állapodott meg. „A keretek kijelölése nem a folyamat végpontja, ellenkezőleg, ez csak a kezdet” – figyelmeztetett az ENSZ gazdasági és szociális ügyekben illetékes főtitkár-helyettese. Ennek megfelelően az indikátorok kiválasztott készlete az ismertek bővülésével, új eszközök és adatforrások feltárásával párhuzamosan az évek során kiegészítésre fog szorulni.

A kijelölt globális mutatók nem feltétlenül alkalmazandók maradéktalanul minden egyes tagállamban. A fenntartható fejlődésért az egyes országok viselik a felelősséget, amelyek az indikátorok alkalmazásában tekintettel lesznek saját adottságaikra, fejlettségi szintjükre. Mi több: elvárás, hogy a regionális és országos monitorozásra kiegészítő jelzőszámok keletkezzenek. Az indikátor-keret rendelkezésének teljesülésében alapvető követelmény, hogy javuljon az adatok dezaggregáltsága, hogy jövedelmek, nemek, életkorok, migrációs és egyéb jellemzők szerinti megbízható bontások jöjjenek létre.

Az ENSZ fenntartható fejlődést felügyelő magas szintű politikai fóruma 2016 júliusában megkezdte huszonegy ország 2030-ig terjedő program témák szerint tagolt elképzeléseinek áttekintését. Az önként jelentkező országok közt van Kína, Franciaország, Németország, Marokkó, Uganda. Elképzeléseik tüzetes vizsgálatát követően a fórum várhatóan

¹ Ismertetésük: *Nemzetközi Statisztika Figyelő*, 2015. 4. sz. 1–5. p.

további ajánlásokat és útmutatásokat fogalmaz meg, különös tekintettel az új, és a várhatóan jelentkező jelenségekre. Az ENSZ Statisztikai Bizottsága a globális indikátorok keretére kidolgozott javaslatát jóváhagyásra benyújtja a világszervezet Gazdasági és Szociális Tanácsához (ECOSOC), majd a közgyűlés elé terjeszti.

TÁRGYSZAVAK: fenntartható fejlődés, SDG-indikátorok, ENSZ

HOLKA LÁSZLÓ

110/2016

A pontos és átlátható egészségügyi becslések jelentésének irányelvei – GATHER nyilatkozat

Gretchen A. Stevens et al: Guidelines for accurate and transparent health estimates reporting: the GATHER statement

The Lancet, 2016. június 28.

URL: [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)30388-9](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(16)30388-9)

DOI: 10.1016/S0140-6736(16)30388-9

Az egészségi állapot monitorozása, a megfelelő forráselosztás alapelveinek meghatározása szükségessé teszi a populációs egészségindikátorok többszintű (globális, regionális, nemzeti, valamint állami szint alatti), idősoros használatát. A térbeli, illetve időbeli összehasonlítást azonban jelentősen megnehezíti, hogy ritkán állnak rendelkezésre adatok valamennyi vizsgálni kívánt területi egységről és időszakról, de a mérési, módszertani eltérések is bonyolítják az értelmezést. Az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO) 2016 májusában kiadott, a fenntartható fejlődés indikátorok monitorozásáról szóló jelentésében¹ például a harmincöt egészségindikátor több mint felénél csak az országok kevesebb, mint háromnegyedére vonatkozóan álltak rendelkezésre megfelelő adatok, négy indikátornál pedig kevesebb, mint az országok 40%-ánál. Figyelembe véve a kormányzati és nem kormányzati oldalról egyaránt növekvő igényeket az egészségindikátorok iránt, adathiány illetve alacsony adatminőség esetén egyre inkább elfogadottá vált statisztikai matematikai modellezésen alapuló becsléseket alkalmazni, hogy követhetővé váljanak az időbeli változások, valamint, hogy összehasonlíthatók legyenek a különböző területek adatai. A becslések értelmezését viszont nagyban befolyásolja, hogy milyen kiindulási adatbázis-

kat használtak, milyen módszertant alkalmaztak a számításához – elképzelhető, hogy a felhasználók nem értik a komplex modelleket. A becslések elmentmondásai akár értelmezési zavarhoz is vezethetnek: vajon az eredmények változása tényleges epidemiológiai változás következménye, vagy csupán módszertani eltérésből fakad?

A WHO, felismerve az egészségbecslések helyes használatának és interpretációjának nehézségeit, 2014-ben munkacsoportot hívott össze a pontos és átlátható egészségügyi becslések jelentésének irányelveinek meghatározásáért; az egybegyűlt tevékenységük végső céljára utalva választottak nevet: GATHER – Guidelines for Accurate and Transparent Health Estimates Reporting. A statisztikusokból, folyóirat-szerkesztőkből, az akadémiai szféra szereplőiből és a WHO képviselőiből álló GATHER-csoport áttekintette a már létező, hasonló tematikájú iránymutatásokat, majd összeállított egy átfogó listát, amelyet a tágabb szakmai közösség elé bocsátott véleményezésre.

A végső lista egy tizennyolc elemből álló jegyzék, amely a legjobb gyakorlatokat tartalmazza a globális egészségbecslések jelentésére vonatkozóan. Hatóköre szerint valamennyi olyan tanulmányra alkalmazható, amely többféle adatforrást szintetizálva kvantitatív leírást ad populációs szintű, az egészségi állapotra és az egészségmagatartásra vonatkozó indikátorokról (az egészséget befolyásoló tényezők közül az ellátórendszer lefedettségére, az egészségügyi ellátórendszer jellemzőire, illetve a makroszintű társadalmi-gazdasági háttértényezőkre vonatkozó indikátorok kívül ezek a GATHER fókuszán).

A lista a lehető legszélesebb célközönség igényeit igyekszik kielégíteni, tehát a különböző szintű statisztikai elemzési ismeretekkel rendelkező döntéshozók, népegészségügyi szakértők, civilszervezetek képviselői számára éppúgy hasznos eszköz, mint a kutatók számára.

A GATHER-listának való megfelelés mértéke nem egy adott tanulmány minőségét megítélni hivatott indikátor, hanem ahhoz járul hozzá, hogy a legfontosabb háttérinformációk rendelkezésre bocsátásával a kutatók értékelni tudják a tanulmányt, illetve a döntéshozók megfelelően tudják használni az eredményeket.

A tizennyolc elemből álló lista négy alcsoportra oszlik: 1. célok és finanszírozás (2 elem) 2. felhasznált adatok (6 elem) 3. elemzési módszer (6 elem) 4. eredmények és megbeszélés (4 elem).

¹ World Health Statistics 2016: Monitoring Health for the SDGs. Geneva: World Health Organization, 2016

A munkacsoport ajánlása szerint a felhasznált adatbázisokat, illetve az elemzési programfájlokat is érdemes lenne elérhetővé tenni online a többi kutató számára – ez növelné az átláthatóságot, és könnyebb lenne reprodukálni az eredményeket. Ugyanakkor, ha egy harmadik fél az adatok tulajdonosa, akkor természetesen ez nem elvárható.

A GATHER-listával kapcsolatos háttérinformációk, a lista egyes elemeinek részletes magyarázata megtalálható a <http://gather-statement.org> honlapon. A fejlesztő munkacsoport ugyanakkor nem tartja befejezettnek a munkát, hanem a felhasználók folyamatos visszacsatolásai alapján rugalmasan szeretnék továbbfejleszteni a listát a jövőben.

TÁRGYSZAVAK: fenntartható fejlődés, SDG-indikátorok, ENSZ

BOROS JULIANNA

111/2016

Testedzés vagy kikapcsolódás a munkából: a fizikai erőnlét és a szabadidős sporttevékenységek megtérülése a munkaerőpiacon

Dan-Olof Rooth: Work out or out of work. The labor market return to physical fitness and leisure sport activities

IZA Discussion Paper, 2010. 4684. sz. 1–46. p.

URL: <http://ftp.iza.org/dp4684.pdf>

A tanulmány azt az összefüggést vizsgálja, hogy mennyiben számít a rendszeres sport a munkavállalók elhelyezkedési esélyei, valamint keresete szempontjából, továbbá milyen pozitív hatása lehet az aktív sportnak a munkavégzés eredményességére. A kutatás adminisztratív adatforrások alapján készült elemzésen, valamint terepi vizsgálatokon alapul. A szerző a botanikus Carl Linnaeus nevét viselő svéd állami egyetem (Linnéuniversitetet) munkatársa, tanulmányát a részben virtuális térben tevékenykedő bonni székhelyű, nonprofit Munkaügyi Kutatóintézet (IZA) jelentette meg.

Általánosan elfogadott elmélet szerint a keresetet, illetve annak mértékét alapvetően a humán tőke, az egyéni képességek határozzák meg. A közgazdászok általában az iskolai végzettséget és a szellemi képességeket tekintik meghatározónak, míg a legújabb kutatások eredményei szerint a nem-kognitív pszichológiai jellemvonások (személyiség, önfegyelem) legalább annyira fontos összetevői a jövedelmi egyenletnek. Tehát fokozódó figyelem irányul a nem-kognitív fizikai adottságokra, amelyek befolyá-

solthatják a termelékenységet. A jövedelmi egyenlőtlenségek csökkentése érdekében fontos feltárni az összes olyan tényezőt (az egyéni készségek közül), amelyek befolyásolhatják az egyének keresetét. A tanulmány a fizikai erőnlét vonatkozásában vizsgálja az elhelyezkedési esélyeket, valamint a jövedelmi adatokat. Az empirikus kutatás arra kereste a választ, hogy mennyiben befolyásolja a meghirdetett állások kapcsán a visszahívás esélyét, ha az állásra jelentkező munkavállaló feltünteteti önéletrajzában a rendszeres sporttevékenységet, továbbá van-e különbség arra vonatkozólag, hogy pontosan milyen sporttal foglalkozik, és milyen intenzitással. Ez a kérdés legalább annyira fontos kutatási téma, mint az, hogy van-e hozzáadott értéke a jó fizikai állapotnak.

Munkaerőpiaci szempontból tehát releváns tényező lehet a fizikai állapot vizsgálata, hiszen a rossz egészségi állapot rosszabb munkaerőpiaci teljesítménnyel járhat. Több kutató elemzi tanulmányában a rendszeres sportnak a munkaerőpiacon gyakorolt pozitív hatását, valamint próbálja megbecsülni ennek mértékét is.

Számos tanulmány vizsgálta már a kapcsolatot a közép- és felsőoktatás során végzett sporttevékenységek, illetve a későbbi fizetések alakulása között. Az egyetlen tanulmány, amely a sportolás szintjét is figyelembe vette, Michael Lechneré volt, aki elsősorban arra kereste a választ, vajon aki fizikailag aktívabb életet él, magasabb keresettel rendelkezik-e.¹ Lechner vizsgálatai három összefüggésre világítottak rá: aki többet sportol, jobb egészségi állapotban van, ennek köszönhetően jobban tűri a hosszú munkanapokat, magasabb intenzitással dolgozik, és az év során kevesebb napot tölt betegséggel. Továbbá akik sportolnak, nagyobb kapcsolati hálóval rendelkeznek, ami az elhelyezkedés szempontjából kulcsfontosságú lehet. A megfigyelések szerint ez elsősorban azoknál jellemzőbb, akik valamilyen csapatsportágot űznek. Azt azonban nagyon nehezen lehet mérni, hogy mekkora az a pozitív hatás, amelyet az aktív sport gyakorol a munkavégzésre, hiszen ez nagyban függ attól, hogy pontosan milyen sportot (egyéni vagy csapatsport) és milyen intenzitással űzi a munkavállaló.

Rooth elemzése olyan adatsorokon alapult, amelyek a svéd statisztikai hivatal, valamint a kormányzat adminisztratív adatbázisára épültek. A vizsgált sokaság az 1999-ben Svédországban élő és 1984

¹ Michael Lechner német közgazdász; 2009-ben publikált kutatásában nem adminisztratív forrásból származó adatokkal dolgozott, hanem kérdőíves, önbevalláson alapuló felvétel válaszaival.

és 1997 között katonai szolgálatra besorozott férfiak voltak, akikről 2003-ban a vizsgált változók teljes körűen rendelkezésre álltak. Az alapmintába így összesen 468 ezer fő került, közülük 96%-nak volt (pozitív) éves kereseti adata a vizsgált évben.

A vizsgálat az adatelemzésen túl egy másik, terepi módszert is alkalmazott, amelynek lényege, hogy a kutatók meghirdetett álláslehetőségekre fiktív jelentkezéseket küldtek úgy, hogy a jelentkezések között csak egy-egy különbség volt: egyes jelentkezésnél nem szerepeltettek sportolásra vonatkozó információt, a másikonál igen, vagy feltüntették, hogy egyéni vagy csapatsportot űz-e az illető; kitértek arra is, hogy a „jelentkező” kikapcsolódási vagy versenyzés céljából végez-e sporttevékenységet. Ennél a kísérletnél az egyes jellemzők esetében a visszahívás valószínűségét próbálták számszerűsíteni. Az eredmények értékelésénél további szempontként figyelembe vették a nemi és etnikai dimenziókat is.

A vizsgálat azt derítette ki, hogy a szabadidős sporttevékenység megjelölése a színlelt jelentkezőknél 2%-kal nagyobb visszahívási arányt eredményezett. Ebből arra lehet következtetni, hogy a munkáltatók figyelembe veszik az egészségi állapotot és a fizikai erőnlétet; hisznek abban, hogy ez javíthatja a termelékenységet. A keresetek kapcsán megállapítható, hogy az erőnlét által okozott keresetnövekedés átlagosan legalább 4% – ez hasonló a plusz egy év iskolai végzettség által okozott keresetnövekményhez.

A fizikai erőnlétre és a felnőttkori keresetekre vonatkozó, adminisztratív forrásokból származó adatok elemzése azt mutatja, hogy a sport és a nem-kognitív készségek nagyban összefüggnek, és kétharmados mértékben magyarázzák a sportolás és a keresetek közötti összefüggést. Ha valaki szabadidő sportokat végez, az a munkáltató számára is jelzi, hogy az illető szociális készségei fejlettebbek. Nem véletlen, hogy a terepi tapasztalatok alapján a közkedvelt csapatsportokat (labdarúgás, golf, tenisz) a munkáltatók magasabbra értékelik, mint a legtöbb erőnléti sportot (futást, kocogást vagy úszást). Ez az eltérés inkább a szellemi tevékenységet végzők esetében jellemzőbb, míg azoknál, akik nagyobb fizikai megterheléssel járó munkát végeznek, a sportágak közti különbség nem jelenik meg, de az egészség és a termelékenység szempontjából szintén előtérbe kerül. A nemek kapcsán érezhető különbség volt, hogy a férfiak esetében vették inkább figyelembe a sporttevékenység megjelölését, míg a nőknél kevésbé, az etnikai dimenzió kapcsán pedig nem mutatható ki egyértelmű összefüggés. A

terepi vizsgálatok kapcsán fontos leszögezni, hogy ez egyedi, előzmények nélküli vizsgálat volt, amely számos irányban továbbfejleszthető. Tanulságos lenne vizsgálni, befolyásolja-e az eredményeket a munkáltató (interjúztató) neme, továbbá, hogy a munkavállaló sporttevékenysége által előidézett keresetnövekedésben mekkora szerepet játszik ez a tényező. Végül további kutatási kérdésként merülhet fel, hogy befolyásoló tényezőnek számít-e, hogy a munkáltató milyen sportokat részesít előnyben, milyen sportágot űz szabadidejében.

TÁRGYSZAVAK: szabadidősport, munkaerőpiac, kereset

SZUROMI ORSOLYA

112/2016

A 18–24 évesek főbb bevételi forrásai – a fiatalok bevételi forrásait vizsgáló felmérés első eredményei

Laura Castell – Mickaël Portela – Raphaëlle Rivalin: Les principales ressources des 18–24 ans. Premiers résultats de l'enquête sur les ressources des jeunes *Insee Première*, 2016. 1603. sz.

URL: http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?reg_id=0&ref_id=ip1603#figure1

A szülők anyagi segítsége jelentősen megkönnyítette a 18–24 éves francia fiatalok életét – derül ki az INSEE, a Nemzeti Statisztikai és Gazdasági Tudományok Intézetének felméréséből: 2014 utolsó negyedében 70%-uk részesült rendszeres pénzügyi támogatásban. A felvétel idején a korosztályba tartozók 57%-a élt állandó jelleggel a szüleinél, ami Európában alacsony aránynak mondható. Egynegyedük saját lakásában lakik, egyötödük pedig „kétlaki”: szüleinél is, és máshol is van hajléka. A szülőkkel lakók helyzete gazdasági aktivitásuk függvénye: az önállósultak 36%-ának van munkahelye; a „kétlakóság” többnyire a tanulmányaikat folytatónál fordul elő a leggyakrabban. Akik a szüleiknél maradtak, azoknak a kétharmada vagy munkanélküli, vagy az oktatási rendszerből frissen kikerült fiatal.

A fiatalok függetlenné válásával nem szűnik meg a szülők részükre nyújtott támogatása, leggyakoribb a közlekedési költségeikhez való hozzájárulás, míg az összeget illetően a legtetemesebb a lakhatási és az ételmezési költségeik kiegészítése. Leggyakrabban a tanulmányaikat folytató fiatalok kapnak támogatást, 90%-uk részesül rendszeres juttatásokban. Összege havonta átlagosan háromszáz

euró, ám ezen belül, ha külön élnek, úgy átlagosan felszökik havi 510 euróra, szemben az otthon maradtaknak adott 160 euróval. A diákok támogatásának mértéke egyértelműen szüleik társadalmi helyzetének függvénye. Mutatja ezt, hogy az alkalmazottak és a szellemi szabadfoglalkozásúak gyermekei két és félszer akkora összegű támogatásra számíthatnak, mint a munkáscsaládokból kikerülő társaik. A támogatások nem korlátozódnak a közvetlen pénzügyi segítségre: a fiatalok 46%-a kapcsolódik a szüleik által fizetett kiegészítő betegbiztosítási (*complémentaire santé*) megoldásokhoz; 20%-uk szüleik kötelező gépjárműbiztosítási szerződésének részese. A rendszeres támogatásokat gyakorta kiegészítik nagyobb összegű hozzájárulások: a diákok fele kap pénzt a beiratkozáshoz; az év folyamán ugyancsak minden második fiatal jut „ruhapénzhez”; 26%-nál számukra fontos fogyasztási cikkek beszerzésének költségeit egészítik ki szüleik; 18% külföldi utazásának finanszírozásában számíthat felmenőire. A jogosítvány megszerzését túlnyomórészt a szülők pénztárcája bánja (a fiatalok 84%-a esetében), s a gépkocsival rendelkezők 64%-a sem önerőből vásárolta a járművet. A felmérés időpontjában a fiatal felnőttek 42%-a dolgozott a megkérdezést megelőző héten; ebből származó jövedelmük havonta átlagosan 1060 euróra rúgott. Tanulmányaik mellett diákmunkát végzett az érintettek egynegyede, részben leendő szakmájukhoz kötődő munkakörökben (amely a férfiaknál volt gyakoribb).

TÁRGYSZAVAK: fiatal felnőttek, szülői támogatás, diákmunka

HOLKA LÁSZLÓ

113/2016

Az időskori gazdasági aktivitás Oroszországban – a világtrend nyomában?

Ю.В. Сони́на: Экономическая активность людей пожилого возраста в России: вслед за мировым трендом?

Вопросы статистики, 2015. 5. sz. 48–56. p.

Bár a népesség öregedésének ténye a világon sehol sem kérdéses, kérdésként teszi fel a jelenség megnyilvánulásait Oroszországban az 55–72 esztendősek gazdasági aktivitását vizsgáló tanulmány közzéadás szerzője. Az oroszországi statisztikai hivatal (Roszstat) 2030-ig előretekintő demográfiai előrejelzéséből kiindulva előrebocsátja, hogy miközben várhatóan az ország lakosságának lélekszáma válto-

zatlan marad, a munkaképes korú népesség évente 0,6%-kal csökkenni fog. Következésképpen másfél évtized múlva a munkában állók és a nyugdíjasok száma ugyanannyi lesz, majd az utóbbiak aránya fokozatosan növekszik. A folyamat már ma felveti a nyugdíjrendszer fenntarthatóságának, a munkaerő pótlásának dilemmáját – és világos, hogy a kieső munkaerő helyettesítésének egyik útja a nyugdíjasok szerepvállalása lehet. Gazdasági aktivitásuk fokozódása már az ezredforduló óta megfigyelhető Oroszországban, a tanulmány tehát a folyamat további menetének lehetséges alakulását veszi szemügyre, kiegészítve a fejlett országokban bekövetkezett fejlemények áttekintésével.

Az elmúlt évtizedekben az oroszországi munkaerőpiac követte a népesség korcsoportjainak változásait, a szerző számításai szerint 60%-ig erre vezethető vissza a gazdaságilag aktívak két-három esztendőss „öregedése” – amennyiben 1995-től állandónak vesszük a folyamatokat. Ehhez járul, hogy a 24 éven aluliak gazdasági aktivitásának szintje 1995 és 2012 között 25,3-ról 9,3%-ra csökkent a felsőfokú oktatás térnyerése miatt (amelyet felerősített a kilencvenes évek megélhetési kényszereinek oldódása). Az oroszországi helyzet sajátossága, hogy a kieső fiatalok pótlása nem egyenletesen történt a munkaerőpiacon szereplő többi korcsoportból, hanem főleg a nyugdíj előtt állók és a nyugdíjasok arányának növekedésével ment végbe. A jelzett időszakban az 50–54 év közöttiek aránya 78-ról 86,3%-ra emelkedett, az 55–59 évesek körében 48,8-ról 63,7%-ra, a 60 év felettieké 11,4-ről 21,1%-ra, miközben a 25–44 év közötti korcsoportok megfelelő arányai változatlanok maradtak. Eltérően alakult a két nem között a nyugdíj előtti éveikben járók és nyugdíjasok gazdasági aktivitásában megfigyelt élénkülés: a nőknél jelentékenyebbnek bizonyult.

A nemzetközi kitekintés arra utal, hogy a jelenség nem korlátozódott Oroszországra. A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) legfejlettebb tagállamainak (Svédország, Norvégia, Egyesült Államok) munkavégzési gyakorlatában az időskori aktivitás idővel ott is kiütközött, ahol kezdetben nem volt jelentékeny (Kanada, Nagy-Britannia, Németország, Hollandia). A nyugdíjasok munkavállalása ezekben az országokban is kiemelkedően megugrott a nők körében. Bár a folyamat eltérő időben kezdődött, és másképpen zajlott le, a háttérben mindenhol a népesség öregedése, a nők gazdasági aktivitásának fokozódása húzóerő. A kormányzati intézkedések az 1970-es években

még az idő előtti nyugdíjazást igyekeztek serkenteni, addig két évtizeddel később a minél későbbi nyugállományba vonulást ösztönözték – még az előbbi megoldástól elzárkózó Japán is arra kényszerült, hogy intézkedéseket hozzon az érintettek minél későbbi kivonulására a munkaerőpiacról. Emellett a nyugdíjra érettek egyre kevésbé hajlandóak azonnal felfüggeszteni az aktivitást: a nyugdíjazottak körében megnőtt az önfoglalkoztatók aránya: Kanadában a 65 évnél idősebbek részesedése eléri a 40%-ot (miközben a 25–54 éves korosztály tagjainál mindössze 14%, és gyakori a részmunkaidős foglalkoztatás). Nagy-Britanniában hasonlóképpen: a 65 évnél idősebbek 32%-a önfoglalkoztató (a nyugdíjkorhatár alattiaknál 13%). A nyugdíj mellett dolgozók körében a felsőfokú végzettség a jellemző.

Ezekről eltérő folyamatok jellemzik a fejlődő országokat. Kínában a nyugdíjrendszer nem terjed ki a vidéki lakosokra, így nagyok a különbségek a városiakok és a falusi népesség között: az agrárnépesség számára az időskori ellátás jelentősége csekély. Földrészek szerint haladva a Nemzetközi Valutaalap (IMF), valamint a nemzeti statisztikai hivatalok adatai alapján megállapítható, hogy a 65 évnél idősebb aktív férfiak aránya Ázsiában 33, Dél-Amerikában 45, Észak-Amerikában 21, Európában 9%, míg Afrikában eléri az 53%-ot: a különbségek a nyugdíjrendszerek fejlettségével függenek össze. Összegzésként a szerző megállapítja, hogy Oroszország a fejlett országokban kibontakozott folyamatokat követi, becslései szerint az időskorúaknál a nők aktivitási aránya a jelenlegi 23-ról 35–40%-ra, a férfiaké 35-ről 50–55%-ra emelkedhet. Vagyis a gazdaságilag aktív népesség öregedése nem válik a gazdasági növekedés gátjává.

TÁRGYSZAVAK: gazdasági aktivitás, demográfiai folyamatok, öregedés, Oroszország

HOLKA LÁSZLÓ

114/2016

Önfoglalkoztatás az Egyesült Államokban

Steven F. Hipple – Laurel A. Hammond: Self-employment in the US

Bureau of Labor Statistics, 2016. március

URL: <http://www.bls.gov/spotlight/2016/self-employment-in-the-united-states/home.htm>

Tömör szöveges ismertetések és grafikus megjelenítések ötvöztetésével az Egyesült Államok Munkaügyi Minisztériumának Munkaügy-statisztikai Irodája

(BLS) tizenöt fejezetből álló összefoglalót tett közzé az önfoglalkoztatás helyzetéről 2015-ben. A beszámoló demográfiai és társadalmi-gazdasági jellemzők alapján tárgyalja az önfoglalkoztatást. Előjáróban a szerzőpáros megállapítja, hogy az önfoglalkoztatás megfigyelése az 1940-es évek óta végzett, folyamatos lakossági felvételt fedő, a hatvanezer fő havi kérésésén alapuló Current Population Survey adataira támaszkodik, s hogy az érintettek vonatkozó becslések 1967 óta csak a társasági formát nem választó önfoglalkoztatottakra terjednek ki (ám a továbbiakban kitér azokra is, akik adózási és egyéb megfontolások miatt inkább választották a társasági bejegyzést). A kétféle csoportba sorolható önfoglalkoztatottak teljes száma 2015-ben tizenötmillió volt, ami a munkaerő 10,1%-a. Közülük a társasági bejegyzéssel nem rendelkezők száma 9,5 millió fő volt.

A foglalkoztatottak számán belül az önfoglalkoztatók aránya az utóbbi két évtizedben csökkenő tendenciát mutatott: 1994-ben részesedésük még 12,1%-ra rúgott. A jelenség mögött részben a mezőgazdaságban aktív népesség számának általános csökkenése húzódott meg – az agráriumban dolgozók jelentős része ugyanis önfoglalkoztatott. Ugyanakkor a jelenség összefügg a kisebb farmok számának csökkenésével is. Az önfoglalkoztatottak földrajzi megoszlása a keleti államok túlsúlyáról árulkodik; életkor szerint csoportosítva megállapítható, hogy rátájuk messze a 65 évesek és idősebbek körében a legmagasabb (15,5%-os), és szinte elhanyagolható a 16–24 éves, legfiatalabbak korosztálynál (1,9%). A férfiak túlsúlya 2015-ben is érvényesült, míg az iskolai végzettség szerinti megoszlásuk többnyire egyenletesnek tűnt. A fehér foglalkoztatottak körében az önfoglalkoztatottak aránya jóval meghaladta a feketét/afro-amerikai népességét és a spanyol ajkúakat, viszont a külföldön születettek nagyobb valószínűséggel válnak önfoglalkoztatókká, mint az Egyesült Államokban születettek. Az önfoglalkoztatás a szakmák jelentékeny részében előfordul. Aránya 2015-ben az építésben és a kitermelésben¹ volt a legtekintélyesebb (14,8%), amelyet a menedzsment, üzlet, pénzügy szakmái követtek (9,7%).

TÁRGYSZAVAK: foglalkoztatottság, önfoglalkoztatás, Amerikai Egyesült Államok

HOLKA LÁSZLÓ

¹ Tág fogalom, a föld méhéből nyert anyagok (kőolaj, szén) kitermelése éppúgy beletartozik, mint az óceánok mélyének feltárása; felöleli a bányák körüli szolgáltatások széles körét.

Gazdaság

115/2016

Az EU startup vállalkozásainak fejlődési tendenciái

Manuela Tvaronavičienė: Start-ups across the EU: if particular tendencies could be traced
Entrepreneurship and Sustainability, 2016. 3. sz. 290–298. p.

URL: [http://dx.doi.org/10.9770/jesi.2016.3.3\(6\)](http://dx.doi.org/10.9770/jesi.2016.3.3(6))

DOI: 10.9770/jesi.2016.3.3(6)

A startup fogalmi meghatározása szerint az induló ötlet birtokában létrehozható a termék, szolgáltatás új kiviteli formája, amely esélyt teremthet a feltételezett kereslet kielégítésére, meghatározza a szükséges (nem feltétlenül elérhető) erőforrásokat, azok megszerzési módját. A szerző az európai induló vállalkozások „profiljának” statisztikai értékelésére alkalmas metrikát javasol, felhasználva a kiadott mutatósorozatokat a sikeresség (például a túlélő évek) tényezőinek jellemzésére a különböző fejlettségű gazdasági és társadalmi környezetben. Nehezíti a vizsgálatot, hogy az európai adatsorozatok szórványosak, bizonyos mutatók évente megjelennek, de a kis- és közepes vállalkozások (KKV) több jellemzőjét esetenként publikálják, eltérő időszakokra és tartalommal.

A nem pénzügyi vállalatok összes számában 99,8% a mikro-,¹ a kis- és közepes vállalatok aránya az EU 28 tagállamában. A szektor 2012. évi hozzáadott értékében az ilyen 22,3 millió cégnek átlagosan 57,5% a részesedése. A vizsgált mikro-, kis- és közepes vállalatok 2012. évi aránya az EU28 nem pénzügyi vállalatai foglalkoztatottjainak számában 67,1%; nemzetgazdasági ágak szerint a kiskereskedelemben 23,4, a feldolgozóiparban 17,8, az építőiparban 11,1 millió az ilyen cégek munkahelyeinek száma. Az említett három nemzetgazdasági ág ágazatainak részesedése az összes mikro-, kis- és közepes nem pénzügyi vállalat foglalkoztatottjainak 2012. évi számában 58,2%. A szerző példaként olyan ágazatokat emel ki, amelyben a tíz főnél kevesebbet foglalkoztató cégek (*micro enterprises*) munkahelyeinek

¹ A mikro-vállalat kategóriába a tíz főnél kevesebbet foglalkoztató cégek tartoznak, a számarányuk 2012-ben 92,7% az EU28 nem pénzügyi vállalat szektorában, a hozzáadott értékéből azonban mintegy 20%-uk részesedik. Az adatok forrása *Business demography statistics*, Eurostat. Elérhető: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/entrepreneurship/business-demography>

száma a legnagyobb, ilyen a számítógépek és háztartási cikkek javítása. A nagyvállalatok termelékenyebben működnek, ott nagyobb az egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott érték, mint a vizsgált KKV esetén, különösen a feldolgozóiparban, az informatika és kommunikáció szolgáltató ágazataiban.

A tárgyévben induló (startup) vállalatok részesedése (*birth rate*) az 1. ábra szerint alakult a létszám kategóriái szerint a belga, a bolgár, a német, az észt, a lett és a litván mikrovállalatok 2014. évi számában a megfigyelt ágakban (ipar, építőipar és gazdasági szolgáltatások).

Fig. 1. Birth rate: number of enterprise births in the reference period (t) divided by the number of enterprises active in t (Industry, construction and services except insurance activities of holding companies)

1. ábra: A tárgyévben induló (startup) vállalatok száma a dolgozók száma szerint százalékban

Az alapítást követő harmadik évben (2014-ben) még működő mikrovállalatok aránya (*survival rate*) a 2. ábra szerint alakult a létszám kategóriái szerint a cseh, az észt, a spanyol, az olasz, a lett, a litván, a luxemburgi, a magyar, az osztrák, a portugál, a román és a szlovén gazdaság nem pénzügyi vállalat szektorában.

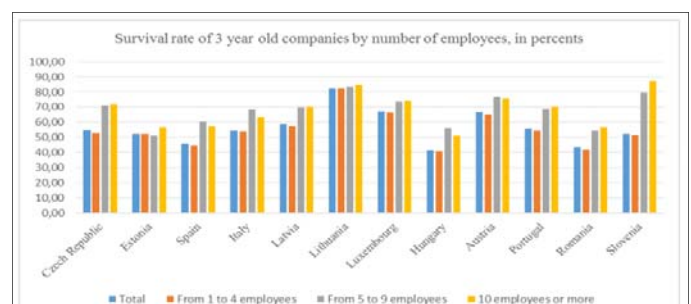

Fig. 2. Survival rate 3: number of enterprises in the reference period (t) newly born in t-3 having survived to t divided by the number of enterprise births in t-3

2. ábra: Az alapítást követő harmadik évben még működő mikrovállalatok aránya a dolgozók száma szerint százalékban

A nemzetközi összehasonlítás alapján igazolható, hogy a start up cég piacra lépésének kisebb az esélye a fejlettebb európai országokban, ahol viszonylag erős a piaci verseny és magasabb a cég indításának határkölsége. A vizsgált európai országokra általában jellemző, hogy a tárgyévben induló vállalkozások számában a legfeljebb négyfős cégek aránya a legnagyobb, ez a tendencia kevésbé függ a